

ПРОБЛЕМА ВІКТИМНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ, ЯК ДЕТЕРМІНАЦІЙНА СКЛАДОВА КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ

Ключові слова: підліткова віктимність, детермінація кіберзлочинності, інформаційна безпека.

Keywords: adolescence viktimizm, determination of cybercrime, Infomstion Security.

Анотація: Розглянуто фактори ризику неповнолітніх у мережі інтернет. Виявлено основні причини та умови виникнення ризикових ситуацій.

Abstract: Risk factors for the underaged on the Internet have been reviewed. Identified the main causes and conditions for the formation of danger.

Розвиток інноваційних технологій популяризація соціальних мереж та інтерактивних відкритих платформ для спілкування і обміну даними та інформацією створює не лише зручний механізм комунікації, а й кидає серйозні виклики для безпеки їх користувачів. Найбільш вразливою групою для зловмисників новітнього покоління залишаються неповнолітні та малолітні особи, як найменш психічно та психологічно сформовані особистості.

Злочинність у сфері комп'ютерних технологій, з точки зору О. Ю. Бурова, – це явище міжнародного значення, рівень якого залежить від технологічного та технічного розвитку країни. Такі злочини, наприклад, є спробою реалізувати себе у створенні вірусів часто пов'язана з такими причинами, як бажання самореалізуватися, “прогреміти”, а також з відсутністю усвідомлення життєвих цілей. [1. с. 40-41]

Дослідженням даної тематики займалися, зокрема, такі вчені як М. В. Карчевський, О. Ю. Буров, Б.М. Головкін, Л. В. Левицька, Н. О. Чечель, В.В. Голина та інші.

Висвітлюючи тему даної доповіді, неможливо не погодитися з думкою Н.О. Чечель, що дослідження особи потерпілого має величезне значення не лише для класифікації злочину, а й для вивчення та запобігання злочинності. [2. с. 96]

З метою аналізу потенційної групи жертв, нами було проведено дистанційне опитування на предмет вразливості неповнолітніх перед “спільнотами смерті” та “суїцидальними ботів”, наявності сімейної конфліктності. В опитуванні взяли участь 115 осіб: 63 неповнолітні особи у віці від 10 до 18 років та 52 повнолітні особи, що мають дітей у віці зазначеної вікової категорії.

За результатами опитування неповнолітніх ми отримали наступні дані: 46% не відомі жодні відомості з приводу “спільнот смерті” та “суїцидальних ботів”, 3,2% стикалися з цим явищем особисто, інші 50,8% володіють загальною інформацією та вважають це явище небезпечним для життя; проте лише 30,2% повідомили б про контакт з цими спільнотами батьків.

Механізм злочинної діяльності “спільнот смерті” та “суїцидальних ботів”, як правило, націлений на емоційно вразливих та нестабільних у соціумі осіб та полягає у психологічному тиску та шантажу. Причинами уразливості осіб до такого тиску можуть стати штучні стандарти ЗМІ, конфлікти у середовищі повсякденного перебування особи, відсутність міцних довірчих стосунків у родині тощо.

Відтак, за даними нашого дослідження, 54,4% схильні до постійного самоаналізу та самокритики, понад 76% опитаних неповнолітніх осіб весь вільний час витрачають на соціальні мережі та/або комп'ютерні ігри, 9,5% незадоволені власним життям, 23,8% незадоволені власною зовнішністю, у 9,5% відсутня постійна компанія, а 60,3% мали думки щодо власної смерті.

На думку Л. В. Левицької, у даному випадку йдеться про групову віктимність, що притаманна неповнолітнім у силу їх зазначеного статусу і не пов'язана з поведінкою жертви злочину. Таким чином, можна стверджувати, що віктимність притаманна кожній людині, що не досягла 18-річного віку. [3. с.97]

Ми не можемо цілком погодитися з даною позицією в силу того, що дослідження науковця стосувалися насильницьких злочинів, де активна дія була націлена на сам факт існування жертви, а також мав місце безпосередній контакт між жертвою та злочинцем. У контексті кіберзлочинності, контакт є опосередкованим і жертва є таким же активним елементом як і злочинець. Дії самої жертви, як показало наше дослідження підштовхували до створення необхідного підґрунтя для злочинного посягання. До таких дій можна віднести: зухвалі спроби самоствердитися шляхом "обставлення" злочинця, або, навіть, ціленаправлене бажання самогубства. Таким чином окрім об'єктивних факторів є багато й суб'єктивних передумов.

Діти наражаються на безліч ризиків у мережі: вплив засобів масової інформації, текстовий, аудіо- чи відео-контент чинять значний вплив на формування дитячої свідомості. Такі ризики обумовлені віковими особливостями неповнолітніх щодо правил роботи з інформацією у мережі Інтернет. Дані, які діти розповсюджують у Мережі можуть привернути увагу зловмисників. Відтак, виховання інформаційної культури підростаючого покоління сьогодні набуває особливого значення.[4. с.109]

Інформація, якою оперують злочинці, здебільшого, має приватний характер, але через низьку інформаційну культуру знаходиться у публічному доступі, або є доступною завдяки певним програмним маніпуляціям, і як наслідок може бути використана з метою реалізації злочинного умислу.

За даними дослідження, лише 30% свідомо контролюють оприлюднену в Інтернеті інформацію та не розголошують персональні дані; і понад 75% респондентів надають згоду стороннім додаткам та сайтам на доступ до пристроїв та налаштувань їх гаджетів. Втрата інформації може статися також внаслідок користування незахищеними мережами Wi-Fi у громадських та публічних місцях. 66,7% опитуваних активно користуються такими мережами, піддаючи ризику власні дані, 43% осіб вмикають геолокацію у соціальних мережах, ця функція дає змогу з легкістю відстежити хоча б приблизну адресу жертви. Численні додатки на гаджети постійно запитують дозвіл на доступ до налаштувань та пристроїв таких як: динамік, мікрофон, камера, SMS-повідомлень. Деякі додатки реально потребують цільового доступу до тих чи інших пристроїв, але поряд з цим чимало з них націлені на збір додаткової інформації про власника гаджету, відтак, запитують доступ, що перевищує їх цільові потреби.

Значний вплив, в даному контексті, на формування неповнолітньої особи відіграє сімейна конфліктність. Дослідження її негативної ролі у становленні неповнолітнього доводить, що сімейна конфліктність належить до факторів несприятливого впливу через який відбувається десоціалізація особистості неповнолітнього[4. с.11]

На нашу думку, рівень вразливості неповнолітніх перед "ризиками Інтернету" прямо залежить від рівня зацікавленості та заглибленості батьків у життя та виховання власних дітей, здоров'я атмосфери в родині та рівня взаємної довіри. Адже в силу вікових особливостей психіки та несформованої особистості, діти не можуть адекватно оцінювати ризики та

прогнозувати наслідки власних дій.

Виявлено, що близько 12% батьків через різні причини не мають стабільного спілкування з дітьми та заперечують можливість існування страхів, проблем чи життєвих хвилювань у власних дітей. Більше 13,4% достовірно не відомі ні коло спілкування, ні інтереси їх дітей, а також 9,6% не знають чи володіють вони довірою своїх дітей. Як наслідок, 33,3% опитаних неповнолітніх не бажають жодного втручання батьків у власне життя, а 20,6% взагалі не довіряють їм. *Лише 38,5% батьків обізнані та тримають ситуацію щодо кіберзлочинності у відношенні дітей під контролем, проводять бесіди та моніторинг Інтернет-серфінгу.*

Таким чином, віктимність неповнолітніх, як детермінаційна складова кіберзлочинності, пов'язана з поганою поінформованістю суспільства щодо самого явища, відсутність належного технічного забезпечення правоохоронних органів для викриття таких злочинців, зовнішні чинники тиску на психіку неповнолітніх, котрі призводять до деструктуризації їх особистості, відсутність довірчих стосунків у родині, пасивна роль батьків у формуванні особистості неповнолітнього та його житті загалом, необізнаність щодо потенційних ризиків. Узагальнюючи ці складові отримуємо особу потенційної жертви, саме на ці негативні елементи й буде тиснути злочинець, через об'єктивні та суб'єктивні фактори неповнолітній не в змозі протистояти злочинному посяганню. А тому, дана проблема, а саме шляхи її попередження, є напорочуд важливою на сьогодні. Основними з яких, в силу особливостей вікової групи, є налагодження родинних стосунків, відновлення активної ролі батьків у вихованні та житті дітей, формування взаємної довіри.

Список використаних джерел:

1. Буров О. Кіберзлочинність як загроза інформаційному суспільству. / О. Буров, Д. Бутова, А. Пенська // Теорія і практика інтелектуальної власності. - 2008. - 3. - с. 39-44
2. Чечель Н. Жертва злочину і віктимність /Юридична Україна. 2011. №7. - с. 96-99. Бібліогр.: - с.99
3. Левицька Л. Віктимність неповнолітніх як чинник детермінації насильницьких злочинів / Підприємство, господарство і право. - 2004. -2. с. -95-99
4. Головкин Б.М. Віктимність як основна категорія віктимології [Електронний ресурс] / Б. М. Головкин // Журнал східноєвропейського права. – 2015. – № 20. – С. 6–13. URL:http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2015/10/golovkin_20.pdf (дата звернення: 16.11.2018)

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Матеріали XVIII студентської наукової конференції
з кримінології

(м. Харків, 28 листопада 2018 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2018

УДК 343.9:328.185(477)

A43

Редакційна колегія:

д-р юрид. наук, проф. Б. М. Головкін (*голова*);
канд. юрид. наук, доц. К. А. Автухов (*відповідальний секретар*);
д-р юрид. наук, проф. О. Ю. Шостко;
канд. юрид. наук, доц. М. Ю. Валуйська;
канд. юрид. наук, доц. С. Ю. Лукашевич;
канд. юрид. наук, доц. М. В. Романов;
канд. юрид. наук, доц. В. В. Пивоваров;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Таволжанський;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова;
канд. юрид. наук О. В. Гальцова;
канд. юрид. наук М. О. Маршуба;
канд. юрид. наук О. В. Новіков;
канд. юрид. наук К. Д. Кулик;
канд. юрид. наук М. Ю. Кутепов;
канд. юрид. наук Н. В. Сметаніна;
зав. лабораторією Ю. Г. Бойко

A43 **Актуальні проблеми протидії злочинності : матеріали XVIII студ.**
наук. конф. з кримінології (м. Харків, 28 листоп. 2018 р.) / за заг. ред.
А. П. Гетьмана і Б. М. Головкіна. – Харків : Право, 2018. – 196 с.

ISBN 978-966-937-540-7

ISBN 978-966-937-540-7

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2018
© Оформлення. Видавництво «Право», 2018